

УДК: 341.174(436)

А. Рябошапченко,аспірант кафедри права ЄС та порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВСТУПУ АВСТРІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний розвиток міжнародних відносин характеризується стрімкою глобалізацією та інтеграцією, що охопили більшу частину регіонів світу. Зростає кількість міжнародних організацій та інституцій, створених для підтримки інтеграційних процесів. Найбільш відомою та розвинутою з таких організацій є Європейський Союз (ЄС). Це єдина організація, члени якої проводять спільну політику в більшості сфер міждержавної взаємодії. ЄС дає приклад нової організації міжнародних відносин та нового рівня буття права – інтеграційного права, яке регулює права та обов'язки учасників об'єднання. Успіх Європейського Союзу значною мірою зумовлюється економічною вигодою участі в цьому об'єднанні для всіх учасників, яка створюється через функціонування єдиного внутрішнього ринку.

До питання європейської інтеграції, а особливо розкриття її механізмів, правил та принципів, неодноразово зверталися: Ю. А. Барко, М. М. Бірюков, О. К. Вишняков, А. Я. Капустін, С. Ю. Кашкін, В. І. Муравйов, А. Я. Петров.

Метою статті є дослідження правових питань та правових засад вступу австрійської республіки до Європейського Союзу.

Підготовка до приєднання Австрії до участі у внутрішньому європейському ринку почалася ще до 1992 року, тобто до утворення організації, відомої як Європейський Союз. Відповідно, необхідно розглянути механізм приєднання держав до Європейських Співтовариств та дослідити зміни, що були внесені до цього механізму Маастрихтським договором про Європейський Союз.

Угоди про утворення Європейських Співтовариств (Європейське об'єднання вугілля та сталі, Європейське співтовариство з атомної енергії та Європейське Економічне Співтовариство) були укладені як звичайні міжнародні договори між суверенними державами [7]. Водночас положення кожного із цих договорів передбачали їх відкритість для підписання іншими державами, окрім початкових підписантів.

Так зване «четверте розширення ЄС», що включало до себе Австрію, Фінляндію та Швецію, відбулося 1 січня 1995 року та дозволило випробувати новий механізм розширення ЄС, вже на той час встановлений Єдиним європейським актом 1986 року та Договором про Європейський Союз 1992 року. До найбільш значущих із таких змін слід віднести такі.

Статтею 8 Єдиного європейського акта була запроваджена обов'язковість згоди Європейського Парламенту на вступ нової країни до ЄС [14].

Можна говорити про збереження двоступеневого порядку вступу до Союзу, що складається з етапу переговорів із Союзом та етапу узгодження вступу з державами-членами Союзу [10]. Разом із тим слід відзначити й новації, внесені Маастрихтським договором. По-перше, ним було передбачено прийняття держав вже не до трьох окремих Співтовариств, а до Союзу, заснованого на трьох «опорах» [11]. Вступ нових членів до Співтовариств відбувається «пакетом», що усуває вищезгадані формальні перешкоди. Така реформа процедури вступу відображала загальну тенденцію розвитку політики ЄС у бік демократизації його інституцій.

Якщо говорити про процедуру вступу більш докладно, необхідно звернути увагу на статтю D та статтю J3 Маастрихтського договору. Стаття D впорядкувала вже існуючу практику щорічних зустрічей голів держав та урядів держав-членів Союзу, які разом утворюють Європейську раду. Хоча Європейська рада поки ще не стала, на відміну від Ради Європейських Співтовариств, частиною інституційної структури Співтовариств, вона мала помітний вплив на розширення Союзу. Зокрема, нею на той час визначаються загальні політичні напрями подальшого розвитку Співтовариств, у тому числі у сфері зовнішніх зносин та розширення. Ці зміни безпосередньо торкнулися Австрійської Республіки, Фінляндії, Швеції та Норвегії. Дане розширення є унікальним у тому сенсі, що держави-кандидати пройшли як «стару» процедуру розширення відповідно до договорів про заснування Європейських Співтовариств, так і «нову», встановлену Маастрихтським договором.

Австрійська Республіка, як і три інших держави-кандидати, подали заявки про вступ до ЄС ще до набуття чинності Маастрихтським договором. Відповідно, заявки на вступ направлялися Раді та стосувалися приєднання до трьох Співтовариств. Міністр закордонних справ Австрійської Республіки А. Мок подав формальну заявку про приєднання до ЄС 17 липня 1989 року [7]. Після набуття чинності Маастрихтським договором ця заявка разом із заявками Норвегії, Фінляндії та Швеції перетворилася ірсожіге на звернення про вступ до ЄС, тобто держави-кандидати не подавали повторних заявок про вступ до новоутвореної організації. Як і при попередніх розширеннях Рада звернулася до Комісії за висновком щодо даних заявок. Комісія надала позитивний попередній висновок щодо всіх чотирьох заявок [12].

Переговори щодо членства Австрії та інших держав-аплікантів були коротшими порівняно з попередніми розширеннями. Рішення про початок переговорів було прийнято Європейською Радою на зустрічі в м. Единбурзі в грудні 1992

року. Неформальні переговори з Австрією, Фінляндією та Швецією почалися 1 лютого 1993 року (з Норвегією – 5 квітня того ж року) [3], тобто ще до набрання чинності Маастрихтським договором, однак формальна частина переговорів відбувалася після 1 листопада 1993 року, коли Маастрихтський договір вже був діючим. Договір про вступ нових держав був підписаний 24 червня 1994 року, менше ніж через рік після початку формальних перемовин. Такий швидкий прогрес пояснюється трьома причинами.

По-перше, всі держави-кандидати вже входили до Європейського економічного простору між державами-учасниками Європейської асоціації вільної торгівлі та Європейським економічним співтовариством. Договір про ЄЕС набрав чинності 1 січня 1994 року та сприяв економічному зближенню членів ЄЕС та держав-кандидатів. Серед іншого, відповідні положення законодавств держав-кандидатів були гармонізовані з правом ЄЄ вже на момент початку переговорів [2].

По-друге, швидкому успіху переговорів сприяв досвід попередніх розширень та відпрацьованість механізму розширення. Зокрема, хоча Комісія і не мала формальних повноважень для ведення переговорів від Ради, за усталеною практикою попередніх розширень вона виконувала помітну роль із координації переговорів [2]. У рамках Комісії було створено робочу групу з питань розширення, яка поділялася на чотири відділи з роботи з кожною з держав-кандидатів [8]. Також Комісія взяла на себе функцію інформування Європейського Парламенту щодо стану справ з переговорами. Пізніше саме це дозволило швидко отримати згоду Парламенту на підписання договору про вступ [8].

По-третє, до факторів, що полегшили вступ Австрії, а також Фінляндії та Швеції до ЄС також можна віднести близькість культурних та правових традицій, визнання та дотримання цими країнами стандартів ЄС у галузі захисту прав людини та тривалі попередні взає-

мини з ЄС. Держави-претенденти також відрізнялися внутрішньою стабільністю та високим економічним розвитком, а отже їхнє приєднання не викликало додаткових проблем та напруги для Співтовариств та Союзу [15].

Для ведення переговорів Комісією було підготовлено доповідь під назвою «Європа та виклик розширення», яка стала своєрідним дороговказом під час ведення переговорів. У цій доповіді вказувалося, що майбутні держави-члени мають відповідати двом важливим умовам: визнавати демократичні принципи та примат прав людини, а також мати конкурентну ринкову економіку [6]. Ніщо не завадило Комісії прийти до позитивного висновку в обох аспектах. 31 липня 1991 року Комісія зробила позитивний висновок щодо заявки Австрійської Республіки, однак, у зв'язку з тим що одночасно з розглядом заявки відбувався процес розробки Маастрихтського договору, що міг змінити умови вступу, Комісія вказала, що переговори з Австрією можуть початися не раніше 1993 року [12]. Дану позицію підтримала Європейська рада.

Значний інтерес являє позиція Комісії щодо нейтрального статусу держав-аплікантів. У 1955 році нейтралітет Австрії став умовою, на якій СРСР погодився вивести з країни війська та відновити її незалежність. Одразу після подання заявки Комісією було запропоновано або переглянути нейтральний статус Австрії, або надати Австрії особливі умови членства, на яких вона могла б зберегти нейтралітет [9].

Що стосується економічних факторів приєднання Австрійської Республіки до ЄС, Комісія відзначила, що Австрія після приєднання буде «однією з найстабільніших та економічно найсильніших держав у Співтоваристві». Комісія звернула увагу на те, що Австрія вже продемонструвала прагнення до внесення необхідних змін у законодавство у зв'язку зі вступом до Європейського економічного простору [12].

Про вступ трьох нових країн Комісія оголосила 31 липня 1992 року піс-

ля того, як нею було зроблено сприятливий висновок щодо заявки Швеції. Щодо прийняття Австрійської Республіки до ЄС було подано 378 голосів «за», 24 – «проти», 60 депутатів утрималися від голосування. Майже аналогічним чином розподілилися голоси і щодо інших трьох держав-кандидатів.

Як і під час попередніх розширень ЄС, для нових держав було передбачено перехідний період, протягом якого вони мали вдатися до заходів з прилаштування своєї правової та економічної системи до вимог ЄС. Такі заходи були описані в інформаційному меморандумі від 18 травня 1994 року, що був підготовлений Європейською комісією [1]. Найбільше значення для Австрійської Республіки мали заходи у сфері сільського господарства, оскільки в ній існувала практика підтримки аграрного виробництва шляхом субсидій, що перевищували прийняті в ЄС стандарти. Дане питання було особливо значущим для федеральної землі Тіроль, альпійський клімат якої ускладнює ведення сільського господарства [2]. У зв'язку з цим для Австрії був встановлений п'ятирічний період, протягом якого вона могла зберігати систему субсидування.

Іншим проблемним моментом, що потребував перехідного періоду, була перевага австрійських стандартів охорони здоров'я та захисту навколишнього середовища над стандартами ЄС. Для перегляду стандартів охорони здоров'я було встановлено перехідний період у чотири роки, а для екологічних стандартів – у три роки з можливістю продовження ще на три роки, причому це робилося з урахуванням планів ЄС із підвищення власних стандартів.

Не можна оминати увагою і зміни, що були внесені Маастрихтським договором до форми документу про прийняття нового члена. Було введено єдине членство в усіх Європейських Співтовариствах та прибрано суперечності в процедурі вступу до кожного Співтовариства окремо. До 1993 року звичайною практикою було прийняття трьох окремих рішень щодо членства в

кожному зі Співтовариств. Проте при четвертому розширенні було прийняте єдине Рішення Ради Європейського Союзу «щодо вступу Австрійської Республіки, Фінської Республіки, Королівства Норвегія та Королівства Швеція до Європейського Союзу», яке передбачало прийняття одночасно до всіх трьох Європейських Співтовариств [4]. Це рішення Ради стосувалося також і двох інших опор Союзу, які не існували під час попередніх розширень.

Рішення Ради, у свою чергу, стало підставою для укладання Договору про приєднання [13]. Подібно до рішення Ради, договором регулювалися питання щодо участі нових членів у функціонуванні всіх трьох опор Союзу.

За формою, що була збережена статтею О Маастрихтського договору,

Договір про приєднання залишався звичайним міжнародним міждержавним договором, що укладався державами-членами ЄС з одного боку та новими членами ЄС з іншого боку та підлягав ратифікації сторонами відповідно до вимог їхнього законодавства. Необхідно відзначити, що як Австрія, так і три інших держави-кандидата перед підписанням договору винесли питання щодо його підписання на загальнонаціональний референдум. Зокрема, в Австрії на референдумі, що проводився 12 червня 1994 року, за вступ до ЄС при явці у 81% проголосувало 66,6% виборців (що суттєво перебільшує результат Фінляндії у 57%, Швеції – 52% та Норвегії – 48%) [7]. Переконливі результати референдуму були особливо важливими саме для Австрійської Республіки з її традиційно слабкою центральною владою та сильними суб'єктами федерації та органами місцевого самоврядування.

Так само, як і під час попередніх розширень, передбачалося набрання чинності договором у певну дату, якою було призначено 1 січня 1995 року. У цей день Радою також було прийнято рішення щодо внесення технічних змін до договору, які відображували відмову Норвегії від членства в ЄС та відповідні зміни у прогнозованому складі європейських інститу-

цій. Такі зміни були внесені до Акта про умови вступу та до Договорів, на яких ґрунтується Європейський Союз, що був частиною Договору про приєднання. Разом із протоколами та доповненнями він містив спільні та окремі умови вступу до Європейського Союзу всіх держав-кандидатів, у тому числі, регулював тимчасові та перехідні заходи. Також змін зазнав Заключний акт, який так само, як і під час попередніх розширень, складався з метою засвідчення того, що всі попередні документи були належним чином підписані та ратифіковані сторонами [5]. Однак зміни не торкнулися умов про вступ Австрійської Республіки.

Ключові слова: Європейські Співтовариства, Європейський Союз, Австрійська Республіка, Маастрихтський договір, четверте розширення ЄС.

Стаття присвячена дослідженню правових засад вступу Австрійської Республіки до ЄС, які полягали у трансформації її правової системи відповідно до стандартів ЄС. Акцентується увага на тому, що в Австрійській Республіці підготовка до вступу в ЄС почалася зі вступу в Європейські Співтовариства, а після підписання Договору про ЄС Австрійська Республіка вже вступила в Європейський Союз. При цьому переговори щодо членства Австрії були коротшими порівняно з попередніми розширеннями.

Стаття посвящена исследованию правовых основ вступления Австрийской Республики в ЕС, которые заключались в трансформации её правовой системы в соответствии со стандартами ЕС. Акцентируется внимание на том, что в Австрийской Республике подготовка ко вступлению в ЕС началась со вступления в Европейские Сообщества, а после подписания Договора о ЕС Австрийская Республика уже вступила в Европейский Союз. При этом переговоры относительно членства Австрии были более короткими в сравнении с предыдущими расширениями.

The article is dedicated to the study of legal grounds of accession of Austria to the EU, which is the transformation of its legal system in line with EU standards. Attention is paid to the fact that the Republic of Austria preparing to join the EU began with the accession to the European Communities, and after the signing of the Treaty on European Union Republic of Austria has joined the European Union. At the same time negotiations about the membership of Austria were shorter in comparison with previous extensions.

Література

1. Austria: Results of the Accession Negotiations [EU Commission – Working Document] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aei.pitt.edu/1577/1/4th_enlarge_Austria_summary_results.pdf

2. Booss D., Forman J. Enlargement: Legal and procedural aspects / D. Booss, J. Forman // *Common Market Law Review*. – 1995. – No 32. – P. 96.

3. Breuss F. Austria's Approach towards the European Union / F. Breuss. – Wien: Forschungsinstitut für Europafragen der Wirtschaftsuniversität, 1996. – S. 12.

4. Decision of the Council of the European Union of 16 May 1994 on the admission of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden to the European Union (16 May 1994) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvce.eu/content/publication/2002/2/4/51be0b89-ec7a-4ee3eb3f5b47/publishable_en.pdf

5. Documents concerning the accession of the Republic of Austria, The Republic of Austria, Kingdom of Norway, and Kingdom of Sweden // *Official Journal of the European Communities*. – 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ab.gov.tr/files/ardb/eot/1_avrupa_birligi/1_3_antlasmalar/1_3_3_katilim_antlasmalari/1994_austria_filand_norway_sweden_accession_treaty_eng.pdf

6. Europe and the Challenge of Enlargement, 24 June 1992. Prepared for the European Council, Lisbon, 26-27 June 1992 // *Bulletin of the European Communities, Supplement 3/92*. P. 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aei.pitt.edu/1573/1/challenge_of_enlargement_June_92.pdf

7. Goebel R.J. *The European Union Grows: The Constitutional Impact of the Accession of Austria, Finland and Sweden* / R.J. Goebel // *Fordham International Law Journal*. – 1994. – № 18. – P. 1094.

8. Jorna M. *The Accession Negotiations with Austria, Sweden, Finland and Norway: A Guided Tour* / M. Jorna // *European Law Review*. – No 20. – 1995. – P. 132–133.

9. Lansing P. Bye P., *New Membership and the Future of the European Community* / P. Lansing, P. Buy // *World Comprehensive Law Review*. – 1992. – No 59. – P. 62–64.

10. Lippert B. *Shaping and evaluating the Europe Agreements – The Community Side* / Barbara Lippert // *Monitoring Association and Beyond: The European Union and the Visegrad States* / Barbara Lippert, Heinrich Schneider., 1995. – P. 240.

11. Moussis N. *Access to the European Union: Law, Economics and Policies* / N. Moussis. – 20th ed. – *European Study Service*, 2013. – P. 33.

12. *The Challenge of Enlargement. Commission opinion on Austria's application for membership. Document drawn up on the basis of SEC (91) 1590 final, 1 August 1991* // *Bulletin of the European Communities, Supplement 5/92* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aei.pitt.edu/1574/1/Austria_opinion.pdf

13. *Treaty between the Kingdom of Belgium, the Kingdom of Denmark, the Federal Republic of Germany, the Hellenic Republic, the Kingdom of Spain, the French Republic, Ireland, the Italian Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Portuguese Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Member States of the European Union) and the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Kingdom of Sweden, concerning the accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden to the European Union* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11994N/TXT:EN:HTML>

14. Єдиний європейський акт від 17.02.1986. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_017

15. Копійка В. В. *Європейський Союз: заснування і етапи становлення* / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – С. 266.

